

Begraafplaatsenbeleid gemeente Westerkwartier 2022 t/m 2026

Gemeente
Westerkwartier —

Inhoud

Voorwoord	4
Inleiding	5
1. Begraafcapaciteit	7
<i>Ontwikkelingen en factoren die van invloed zijn op de benodigde begraafcapaciteit</i>	7
<i>Huidige begraafcapaciteit</i>	8
<i>Overwegingen</i>	9
<i>Voorstel</i>	10
2. Gemeentelijke funeraire dienstverlening	11
2.1 <i>Zorgvrije graven</i>	12
<i>Voorstel</i>	12
2.2 <i>Asbestemmingen</i>	12
<i>Voorstel</i>	13
2.3 <i>Graftermijnen</i>	14
<i>Voorstel</i>	14
2.4 <i>Familiegraven</i>	14
<i>Voorstel</i>	15
3. Betaalbare tarieven houden voor begraven, gelet ook op de kosten van begraven en het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen	16
3.1 <i>Kosten begraven</i>	16
3.2 <i>Inkomsten begraven</i>	16
3.3 <i>Kostendekkendheid</i>	16
3.4 <i>Het regelen van voorzieningen voor reeds aangegane toekomstige verplichtingen</i>	17
<i>Voorstel</i>	17
4. Graven die zijn uitgegeven voor onbepaalde tijd	18
4.1 <i>Onderhoud graven voor onbepaalde tijd</i>	18
4.2 <i>Graven voor onbepaalde tijd waarvan geen rechthebbende meer bekend is</i>	19
<i>Voorstel</i>	19
5. Het digitaliseren en actueel maken van de gravenadministratie	20
6. Behoud en onderhoud van cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen	21
<i>Voorstel</i>	22
7. Vrijwilligersbeleid met betrekking tot begraafplaatsen en grafmonumentenbeheer	22
<i>Voorstel</i>	23
8. Een aangenomen motie over een natuurbegraafplaats	23
8.1 <i>Kaders natuurbegraafplaats</i>	24

8.2. Particulier initiatief	24
9. Functie en beheerkeuzes ten aanzien van begraafplaatsen waar niet of nauwelijks begraven wordt	25
Voorstel	25
Bijlage 1. Niet- gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Westerkwartier	26
Bijlage 2. Vrijkomende graven op begraafplaatsen	30
Bijlage 3. Overzicht begraafcapaciteit gemeentelijke begraafplaatsen, 2020	31
Bijlage 4. Vergelijking begraafkosten 2020 met omliggende gemeenten en crematiekosten	33
Bijlage 5. Beleidsregels natuurbegraafplaats	34
Bijlage 6. Inventarisatie gemeentelijke begraafplaatsen	36

Voorwoord

De gemeente Westerkwartier heeft na de herindeling per 2019 het beheer gekregen van 27 gemeentelijke begraafplaatsen.

In 2019 is eerst prioriteit gegeven aan een nieuwe gemeenschappelijke beheerverordening. Deze verordening is vanaf 2020 van kracht en geeft gelijkheid en duidelijkheid voor inwoners, uitvaartverzorgers en medewerkers van de begraafplaatsen. Daarna zijn we aan de slag gegaan met het opstellen van beleid voor de begraafplaatsen in onze gemeente.

Om te komen tot nieuw beleid voor onze begraafplaatsen hebben we in 2020 een notitie opgesteld met conceptvoorstellen over een aantal onderwerpen van dit beleid. Vervolgens hebben we het draagvlak hiervan getoetst. Hiervoor is de notitie eind 2020 voor een reactie toegestuurd naar betrokken uitvaartondernemers, uitvaartverenigingen, vrijwilligersgroepen van de begraafplaatsen en plaatselijke verenigingen van dorpsbelangen. Ook is de notitie op onze website gepubliceerd en heeft er twee maal een oproep op de informatiepagina in de huis-aan-huisbladen gestaan. Hiermee werden ook inwoners in de gelegenheid gesteld te reageren.

Alle ontvangen reacties zijn beoordeeld en op een paar onderwerpen hebben nog gesprekken plaatsgevonden met organisaties.

Resultaat van dit proces is de nu voorliggende notitie met beleidskeuzes. Hiermee heeft de gemeente Westerkwartier begraafplaatsenbeleid waarmee we in ieder geval de komende vijf jaar vooruit kunnen.

Geertje Dijkstra-Jacobi,
wethouder Beheer openbare ruimte

Inleiding

Per 1 januari 2019 zijn de gemeenten Leek, Marum, Zuidhorn, Grootegast en een deel van Winsum gefuseerd tot de nieuwe gemeente Westerkwartier. De gemeente heeft door het samengaan het beheer van 27 gemeentelijke begraafplaatsen. In het eerste jaar van de nieuwe gemeente Westerkwartier is geïnvesteerd in harmonisering van de begraafplaatsverordeningen. Sinds 1 januari 2020 is er een gemeenschappelijke beheerverordening met nadere regels en zijn de tarieven gelijkgetrokken. Hiermee is er gelijkheid en duidelijkheid voor inwoners, uitvaartverenigingen, uitvaartondernemers en medewerkers van de begraafplaatsen.

In 2020 is de vervolgstap gemaakt, om ook voor andere vraagstukken en zaken die aan de orde zijn beleid te ontwikkelen. Middels een inventarisatie van de begraafplaatsen en een startnotitie is getoetst of alle relevante onderwerpen in beeld zijn en of de juiste vragen gesteld zijn.

Dit is gebeurd in participatiebijeenkomsten in mei en juni 2020 met de raad, uitvaartondernemers, uitvaartverenigingen, begraafplaatsmedewerkers en vrijwilligers.

De genoemde vraagstukken en onderwerpen zijn:

- ⌚ Gebrek aan voldoende begraafruimte op een paar begraafplaatsen.
- ⌚ Afstemming van de funeraire dienstverlening op de hedendaagse behoeften van inwoners en uitvaartverzorgers.
- ⌚ Betaalbare tarieven houden voor begraven, gelet ook op de kosten van begraven en het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen.
- ⌚ Het regelen van voorzieningen voor reeds aangegane toekomstige verplichtingen.
- ⌚ Beleid ten aanzien van het beheer van graven die zijn uitgegeven voor onbepaalde tijd.
- ⌚ Het volledig digitaliseren en actueel maken van de gravenadministratie.
- ⌚ Beleid met betrekking tot het behoud en onderhoud van cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen.
- ⌚ Vrijwilligersbeleid met betrekking tot begraafplaatsen en grafmonumentenbeheer.
- ⌚ Een aangenomen motie die het college opdraagt in overleg te gaan met terrein behorende organisaties om inrichting en exploitatie van een natuurbegraafplaats te onderzoeken en geschikte locaties binnen de gemeente te inventariseren.
- ⌚ Functie en beheerkeuzes ten aanzien van begraafplaatsen waar niet of nauwelijks begraven wordt.

Vanuit de gehouden bijeenkomsten werd geconcludeerd dat dit de vraagstukken en onderwerpen zijn waar keuzes in gemaakt moeten worden.

Als vertrekpunt voor het nieuw te ontwikkelen beleid zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- ⌚ Inwonersgericht: inspelen op de wensen en behoeften van de inwoners en uitvaartverenigingen van de gemeente Westerkwartier en de ontwikkelingen in de branche. De gemeente neemt de dienstverlening aan haar inwoners als vertrekpunt.
- ⌚ Betaalbaar: evenwichtige balans tussen kosten en opbrengsten. Zowel de te leveren diensten als het beheer van de begraafplaatsen moet (ook op de langere termijn) betaalbaar blijven.
- ⌚ Behoud van cultuurhistorisch funerair erfgoed: waardevolle oude begraafplaatsen, graven en grafbedekkingen behouden voor toekomstige generaties. De gemeente

hecht grote waarde aan (het samen met andere partijen) beheren van funerair erfgoed en het levend houden van de lokale geschiedenis.

- ⌚ Behoud en versterking van natuurwaarden: bij herinrichting en beheer van de begraafplaatsen rekening houden met vergroting van de biodiversiteit en natuurwaarden, ook in relatie tot de verwerking van rouw (stiltegebied) en mogelijkheden voor extensieve recreatie (bijvoorbeeld wandelgebied). De meest begraafplaatsen vervullen nu al meerdere functies, waaronder die van leefgebied voor (bijzondere) planten en dieren. Het versterken van deze functie sluit aan bij andere beleidsdoelen.
- ⌚ Participatie: het betrekken van inwoners, uitvaartverenigingen, vrijwilligers en uitvaartondernemers bij het genereren van nieuw beleid en toekomstig beheer. Breed draagvlak voor het nieuwe beleid is een belangrijk streven. Opgemerkt dient te worden dat participatie niet betekent dat alle wensen van de participanten gehonoreerd kunnen worden, maar wel dat alle ingebrachte argumenten zorgvuldig gewogen worden.

Tijdens de bijeenkomsten in mei en juni 2020 zijn door raadsleden, uitvaartondernemers, uitvaartverenigingen en vrijwilligersgroepen van de begraafplaatsen aandachtspunten aangedragen om rekening mee te houden in het nieuwe beleid. Daarbij viel op dat er weinig onderwerpen zijn binnen het begraafplaatsenbeleid waar eenduidig over gedacht wordt. Het zijn bovendien onderwerpen die veel emoties, beelden en meningen oproepen. Dit geeft het besef dat het gaat om een onderwerp dat inwoners raakt. Dit geeft ook het besef dat het moeilijk, zo niet onmogelijk is, om met beleid te komen waar iedereen het op alle onderdelen mee eens is. Deze constatering hebben het inzicht gegeven hoe het vervolg moest worden aangepakt. In de volgende fase van het proces werden in een notitie richtinggevende voorstellen over het nieuwe beleid gegeven. Daarmee werd een en ander concreter en konden ook inwoners of andere belanghebbenden die minder in de specifieke materie zijn ingevoerd, hun mening geven. Ook is de conclusie getrokken dat er eerst voor een periode van 5 jaar de keuzes moeten worden gemaakt. Om na 5 jaar te kijken of er bijstellingen nodig zijn op het beleid. Dit laatste ook ingegeven door het feit dat de ontwikkelingen op dit gebied niet kunnen worden overzien voor een te lange periode.

Een notitie met richtinggevende voorstellen is in december 2020 actief aan de deelnemers van de bijeenkomsten van juni 2020 en de plaatselijke verenigingen van dorpsbelangen gestuurd. Daarnaast is de notitie gepubliceerd zodat iedere inwoner of andere belanghebbende die dat wil erop kon reageren. Mede op basis van de reacties zijn nu definitieve voorstellen opgesteld.

In de Inventarisatie gemeentelijke begraafplaatsen Westerkwartier is specifieke informatie over de 27 gemeentelijke begraafplaatsen opgenomen. Deze inventarisatie maakt als bijlage 6 onderdeel uit van deze notitie; gelet op de omvang van de inventarisatie is het als een apart document bijgevoegd.

1. Begraafcapaciteit

Elke gemeente in Nederland is verplicht om begraven mogelijk te maken. Dit geeft inwoners de mogelijkheid om in hun eigen gemeente begraven te worden. Vraag is daarbij hoeveel begraafcapaciteit daarvoor nodig is en welke mogelijkheden tot begraven er zijn in de eigen gemeente. De gemeente Westerkwartier heeft 27 begraafplaatsen in beheer. Enkele begraafplaatsen hebben overcapaciteit en andere begraafplaatsen hebben op korte termijn een gebrek aan nieuw uit te geven graven. Het gemiddelde aantal begravingen per jaar en de beschikbare ruimte voor nieuw uit te geven graven verschillen sterk per begraafplaats.

Natuurlijk kunnen ook mensen die inmiddels buiten de gemeente wonen, de wens hebben om in het Westerkwartier begraven te worden. Voor het gemak wordt ervan uitgegaan dat voor benodigde capaciteit gekeken kan worden naar het aantal inwoners van de eigen gemeente dat jaarlijks overlijdt. In 2020 zijn er 592 inwoners van de gemeente Westerkwartier overleden. In 2020 zijn er op de gemeentelijke begraafplaatsen 176 mensen begraven, zijn er 24 bijzettingen geweest van urnen en is er 1 asverstrooiing geweest. Net als in 2019 heeft dus minder dan de helft van de overleden inwoners gebruik gemaakt van een voorziening op een gemeentelijke begraafplaats in het Westerkwartier.

Naast de gemeentelijke begraafplaatsen zijn er ook niet-gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente. Van de niet-gemeentelijke begraafplaatsen is medio 2020 geïnventariseerd hoeveel mensen er jaarlijks begraven worden en wat de capaciteit is. Ook is nagegaan of er beperkingen zijn om op deze niet-gemeentelijke begraafplaatsen begraven te worden. Deze informatie vindt u in bijlage 1. Het gaat in totaal om bijna 25 niet-gemeentelijke begraafplaatsen. Op 12 hiervan wordt nog actief begraven, waarbij het om circa 100 begrafenissen per jaar gaat. Een deel van deze 'actieve' begraafplaatsen heeft ruim voldoende capaciteit en een deel heeft beperkte capaciteit. Op een van de niet-gemeentelijke begraafplaatsen is onlangs nog uitbreiding van capaciteit geweest, bij een andere wordt dat overwogen. Wat uit de inventarisatie van de niet-gemeentelijke begraafplaatsen duidelijk naar voren komt, is dat er vooral inwoners of voormalige inwoners uit het eigen dorp begraven worden.

Ontwikkelingen en factoren die van invloed zijn op de benodigde begraafcapaciteit

Hieronder staan factoren en ontwikkelingen die van invloed zijn of kunnen zijn op de benodigde begraafcapaciteit de komende jaren:

- ⌚ Het aantal jaarlijkse sterfgevallen: door de vergrijzing wordt landelijk een stijging met 40 tot 60% sterfgevallen verwacht in de komende 40 jaar. Exacte prognoses voor de gemeente Westerkwartier ontbreken, maar naar verwachting gelden ongeveer dezelfde percentages. Dit betekent bij gelijkblijvende keuzes een stijgende behoefte aan nieuwe graven.
- ⌚ De keuze voor begraven of cremëren: landelijk daalt het aantal begravingen ten gunste van crematies. In 2000 lag het gemiddelde crematiepercentage in Nederland nog op 49%, in 2019 was dit gestegen naar 64%. Daarbij zijn er wel regionale verschillen. In stedelijke gebieden ligt het crematiepercentage vaak hoger dan het landelijk gemiddelde. Of de stijging van het crematiepercentage doorzet is moeilijk te

voorspellen. De ervaringen leren dat een omslag binnen een kort tijdsbestek kan plaatsvinden, met name wanneer de dienstverlening onvoldoende is afgestemd op de behoeften van de burgers of de tarieven te hoog worden. Waarschijnlijk komt er binnen enkele jaren een nieuwe keuzemogelijkheid bij, namelijk resomeren. De stoffelijke resten worden daarbij opgelost in een loogoplossing en de botten worden vormalen tot poeder. Uit TNO-onderzoek blijkt dat deze methode aanzienlijk duurzamer is dan begraven en cremeren, en waarschijnlijk goedkoper. Daardoor is het goed mogelijk dat deze methode in populariteit zal toenemen ten koste van cremeren en begraven.

- ⌚ De tarieven voor begraven: mensen doen vaker aan tarievenonderzoek, vooral ten aanzien van de tariefverschillen tussen begraven en cremeren.
- ⌚ De nabijheid van de begraafplaats: de meeste inwoners willen begraven worden in de nabijheid van hun eigen woonkern. In de kleine woonkernen van de gemeente Westerkwartier is weinig capaciteit nodig (1 tot 5 graven per jaar) en in grotere woonkernen zijn de komende jaren jaarlijks globaal 30 tot 60 nieuwe graven nodig.
- ⌚ De keuze voor een specifieke begraafplaats: gemeentelijk, kerkelijk of een natuurbegraafplaats. Vanuit geloofsovertuiging kiezen sommige inwoners bewust voor een kerkelijke begraafplaats. De tarieven van kerkelijke begraafplaatsen zijn vaak lager omdat veel werk verricht wordt door kerkenleden (vrijwilligers). De keuze voor een natuurbegraafplaats kunnen liggen in (een combinatie van) de volgende factoren: langere graftermijnen (vaak onbepaald), geen zorg voor het onderhoud van de grafbedekking (ontzorgen van nabestaanden), de tarieven (omgerekend per jaar relatief goedkoop), een bijdrage leveren aan natuurbewoud.
- ⌚ Het aanbod op de begraafplaats: keuzemogelijkheden en situering van de graven en asbestemmingsmogelijkheden (graven, urnengraven, urnennissen, bovengrondse urnenplaatsen, verstrooivelden).
- ⌚ Ligging en onderhoudsniveau van de begraafplaats: aantrekkelijkheid in ligging en onderhoud van de begraafplaats kan van invloed zijn voor de keuze voor een begraafplaats.

De grote onzekerheden bij tal van factoren maken een betrouwbare indicatie van de behoefte aan beschikbare graven voor de komende jaren erg lastig zodat bijvoorbeeld niet volstaan kan worden met extrapolaties van de afgelopen 10 jaar.

Huidige begraafcapaciteit

Naast de ontwikkelingen en factoren die van invloed zijn op de *benodigde* capaciteit, is het ook goed om vast te stellen wat de *daadwerkelijke huidige* begraafcapaciteit is en wat hier invloed op heeft. De begraafcapaciteit is per gemeentelijke begraafplaats in beeld gebracht in de inventarisatie van voorjaar 2020. Daarbij is per begraafplaats gekeken hoeveel graven globaal beschikbaar zijn, het aantal begrafenissen per begraafplaats in de afgelopen vijf jaar in nieuwe graven en (bijzettingen) in bestaande graven. Het gecomprimeerde overzicht van de huidige begraafcapaciteit vindt u in bijlage 3.

De duur van de graftermijnen, het aantal verlengingen en het actief ruimen na afloop van graftermijnen hebben invloed op het weer beschikbaar komen van capaciteit op de begraafplaatsen. Vanaf 1 januari 2020 kent de gemeente Westerkwartier twee graftermijnen waarvoor gekozen kan worden: 20 en 30 jaar. Er is verlenging van de graftermijn mogelijk met 5, 10, 15 of 20 jaar. Na afloop van de graftermijn kan een graf worden geruimd zodat het opnieuw kan worden uitgegeven.

Voor de meeste gemeentelijke begraafplaatsen geldt dat er jaarlijks op deze manier weer graven vrijkomen. Voor de gemeentelijke begraafplaatsen van de voormalige gemeente Grootegast zal dat pas over 20 jaar zijn omdat daar tot 2020 begraven werd voor onbepaalde tijd. Zie bijlage 2 voor een overzicht hiervan.

Vanzelfsprekend geldt dat hierbij zorgvuldige procedures worden gevolgd. Zoals het tijdig aanschrijven van rechthebbenden met aanbod van verlenging. En als een rechthebbende niet in beeld is, hier actie op ondernemen (publicatie, melding bij begraafplaats/graf). En daarnaast ook de afweging of er sprake kan zijn van een cultuurhistorisch graf.

Overwegingen

Op grond van de verzamelde informatie, op grond van het overleg dat is gevoerd met begrafenisverenigingen, uitvaartverzorger en vrijwilligers in 2020 en op grond van de ontvangen reacties op het conceptbeleid eind 2020/begin 2021, wordt het volgende geconstateerd:

- ⌚ Met de gemeentelijke begraafplaatsen biedt de gemeente Westerkwartier voldoende mogelijkheid voor begraven binnen de gemeentegrenzen. Daarnaast bestaat er voor veel inwoners ook nog de mogelijkheid om op een niet-gemeentelijke begraafplaats begraven te worden.
- ⌚ Uit de inventarisatie van de gemeentelijke begraafplaatsen van mei 2020 blijkt dat er op de meeste begraafplaatsen voldoende capaciteit is voor de komende jaren om begraven te worden. Op de begraafplaats van Midwolde is dit niet het geval, daar is op korte termijn geen capaciteit meer. Op de begraafplaatsen van Feerwerd, Grijskerk en Zuidhorn Klinckemalaan is de capaciteit gekwalificeerd als beperkt, wat betekent dat de komende jaren zal blijken of de capaciteit nog voldoende is.
- ⌚ Doordat mensen vaker kiezen voor cremen in plaats van begraven, neemt het aantal begravenissen wat af, maar vooralsnog blijft er behoefte aan begraven in onze gemeente.
- ⌚ De kosten voor uitbreiding van een begraafplaats zijn aanzienlijk. Het gaat daarbij om de kosten van grond(aankoop) en de kosten voor inrichting (o.a. ophogen met zand en aanleg padenstructuur en groen). Als indicatie van de kosten geldt een bedrag van minimaal € 100 per m² en dus € 1 miljoen voor een hectare. Deze indicatie is mede gebaseerd op de kosten van de uitbreiding van de begraafplaats in Marum in 2013 plus prijsstijgingen.
- ⌚ De tarieven voor begraven zijn eind 2019 vastgesteld door de raad, waarbij is uitgesproken dat ze in principe de eerste 5 jaar ongewijzigd blijven, dus tot en met 2025. Een vergelijking van de begraafkosten van de gemeente Westerkwartier met de tarieven van omringende gemeenten, geeft de conclusie dat de kosten van begraven in de gemeente Westerkwartier niet hoog of laag zijn, maar als gemiddeld te beschouwen zijn. Zie bijlage 4.
- ⌚ In de bijeenkomsten in juni 2020 is door aanwezigen aangegeven dat de bestaande begraafplaatsen op meerdere manieren waarde hebben voor de dorpen, onder andere in cultuurhistorisch en landschappelijk opzicht.
- ⌚ In de gemeente bevinden zich meerdere begraafplaatsen, zowel gemeentelijke begraafplaatsen als niet-gemeentelijke, waar niet meer actief begraven wordt. Daarbij blijven deze begraafplaatsen wel hun plek in het dorp houden.
- ⌚ Binnen de gemeente Westerkwartier is er voldoende keuze om begraven te worden in de nabijheid voor inwoners op een gemeentelijke of niet-gemeentelijke begraafplaats. Op

diverse begraafplaatsen is daarnaast de mogelijkheid voor alternatieven voor begraven (verstrooiveld, urnengraven, urnennissen).

- ⌚ De optie van een natuurbegraafplaats (motie raad) werd positief beoordeeld bij de bijeenkomsten in juni 2020. De aanwezigen verwachten dat hier inderdaad behoefte aan is onder een deel van de inwoners. Dit wordt bevestigd door de reacties die eind 2020/begin 2021 zijn ontvangen.
- ⌚ Tijdens de bijeenkomsten in juni 2020 werd waardering uitgesproken voor het groenbeheer van de gemeente op de begraafplaatsen. Hier wordt belang aan gehecht.

Voorstel

Ten aanzien van de begraafcapaciteit wordt voorgesteld als basis voor het nieuwe beleid voor de komende 5 jaar:

1. De bestaande gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente behouden.
2. Geen nieuwe gemeentelijke begraafplaatsen realiseren en geen uitbreiding op bestaande begraafplaatsen realiseren, omdat er in totaliteit meer dan voldoende capaciteit is op de bestaande begraafplaatsen. Inbreiding kan nog tot de mogelijkheden behoren, mits de kosten daarvan acceptabel worden bevonden.
3. Actief uitvoering geven aan het ruimen van graven na afloop van een graftermijn, zodat daardoor weer ruimte ontstaat voor nieuwe graven.
4. Ruimte bieden aan een particulier initiatiefnemer om een (niet-gemeentelijke) natuurbegraafplaats te realiseren in de gemeente, mits met de plannen ruimtelijk en inhoudelijk kan worden ingestemd door de provincie en de gemeente.

Toelichting:

Ad 1. De gemeente hoeft feitelijk maar 1 gemeentelijke begraafplaats te hebben, om aan haar plicht te voldoen om een begraafplaats aan te bieden. Met de keuze voor behoud van de bestaande gemeentelijke begraafplaatsen wordt tegelijkertijd de keuze gemaakt om geen bestaande begraafplaatsen te sluiten. Daarbij geldt wel de kanttekening dat dit geldt zolang er begraafcapaciteit op de begraafplaats aanwezig is. Op enig moment in de toekomst kan het de vaststelling zijn dat er niet meer begraven wordt op een begraafplaats, doordat er geen capaciteit meer of omdat er geen behoefte meer is. Dan kan alsnog sluiting worden overwogen. Dit laatste betekent overigens niet dat de begraafplaats daarmee verdwenen is. Bij wet is geregeld dat een begraafplaats na sluiting nog minimaal 30 jaar toegankelijk moet blijven (voor bezoek aan bestaande graven). In samenspraak met het betreffende dorp kan worden bepaald hoe richting de toekomst met de begraafplaats wordt omgegaan.

Ad 2. Met deze keuze wordt richting inwoners en dorpen duidelijkheid gegeven voor de toekomst: op het moment dat de maximale capaciteit van de begraafplaats bereikt is, is uitbreiding niet aan de orde. Binnen de gemeente zijn voldoende alternatieven op andere begraafplaatsen. Inbreiding op een begraafplaats, indien dit qua kosten op dat moment acceptabel wordt gevonden, kan nog wel een optie zijn. Hierbij geldt maatwerk waarbij voor de betreffende begraafplaats een beoordeling moet worden gemaakt, waarbij in ieder geval mee kunnen wegen: aantal begrafenissen per jaar, kosten van beheer en onderhoud van deze begraafplaats, kosten van de inbreiding.

Deze keuze heeft tot gevolg dat naar verwachting binnen een paar jaar, en misschien zelfs al in 2021/2022, begraven op de gemeentelijke begraafplaats in Midwolde niet meer mogelijk zal zijn. Zowel de gemeentelijke begraafplaats als de kerkelijke begraafplaats in Midwolde zijn zo goed als vol. Door inbreiding en ruimen kan nog enige capaciteit vrijkomen, maar dit zal onvoldoende zijn om aan de vraag te voldoen. Het is daarmee een gegeven dat inwoners die zich voorheen oriënteerden op begraven in Midwolde, voor een andere locatie moeten kiezen. Binnen de gemeente zijn voldoende alternatieven aanwezig, op gemeentelijke of niet-gemeentelijke begraafplaatsen.

Deze situatie kan over een aantal jaren ook ontstaan op de begraafplaatsen Feerwerd, Grijpskerk en Zuidhorn Klinckemalaan. Het aantal begrafenissen per jaar en het aantal graven dat jaarlijks geruimd kan worden zal bepalen of en wanneer dit gaat gebeuren. Overigens is het volraken van een begraafplaats geen nieuw gegeven, in de loop van de tijd zijn diverse begraafplaatsen 'gesloten', veelal in kleine kernen rondom de kerk, zie ook de kerkhoven die tegenwoordig in eigendom zijn bij Stichting Oude Groninger Kerken.

Ad 3. Door actief uitvoering te geven aan het ruimen na afloop van een graftermijn, kan de capaciteit op begraafplaatsen naar de toekomst toe goed worden benut. Door dit als gemeente ook consequent en efficiënt te doen, en bijvoorbeeld niet pas op het moment dat de maximale capaciteit bereikt wordt, komen de kosten hiervoor ook jaarlijks op de juiste manier naar voren en wordt dit niet doorgeschoven naar de toekomst. Ook kunnen alle inwoners hiermee hetzelfde verwachten van een graf(termijn).

Ad 4. Door de raad en door inwoners wordt de behoefte aan een natuurbegraafplaats in de gemeente aangegeven. Hoewel dit als een risico kan worden gezien voor het gebruik (en daarmee de exploitatiekosten) van de andere begraafplaatsen in de gemeente, kan hiermee aan een verwachte behoefte van inwoners worden voldaan. Daarbij wordt het aantal natuurbegraafplaatsen vooralsnog op één begrensd. En het moet gaan om een niet-gemeentelijke begraafplaats; voor de gemeente ligt hier geen rol weggelegd qua financiering en beheer. De begrenzing tot één natuurbegraafplaats ligt er in gelegen dat eerst moet blijken of er inderdaad voldoende behoefte bestaat aan een natuurbegraafplaats. Mocht de behoefte groter blijken, dan kan hierop in de toekomst een heroverweging plaatsvinden.

2. Gemeentelijke funeraire dienstverlening

In het kader van de dienstverlening aan haar inwoners wil de gemeente de funeraire dienstverlening afstemmen op de behoeften van inwoners, uitvaartverenigingen en uitvaartondernemers. Uit de gesprekken die er in 2019 en 2020 zijn gevoerd met de uitvaartverenigingen, uitvaartverzorgers, vrijwilligersgroepen en de raad kwamen op de volgende onderwerpen nog wensen naar voren:

- 🕒 zorgvrije graven
- 🕒 asbestemmingen
- 🕒 graftermijnen

Vanuit de dagelijkse praktijk is er nog een onderwerp toegevoegd:

- 🕒 familiegraven (schudden/samenvoegen)

Deze onderwerpen zijn hieronder uitgewerkt.

2.1 Zorgvrije graven

Een toenemend aantal mensen wil al tijdens hun leven hun uitvaart en laatste rustplaats bepalen en betalen, zodat nabestaanden er niet mee belast worden. Het onderhoud van een graf is de verantwoordelijkheid van de nabestaande die rechthebbende wordt. Ook in dit onderhoud willen mensen steeds vaker hun nabestaanden ontzien. Hierdoor komt er meer behoefte aan zorgvrije graven en natuurgraven. Het gaat bij zorgvrije graven om graven zonder grafbedekking, zodat de oppervlakte van het graf in het reguliere beheer van de begraafplaats kan worden meegenomen. Dit vraagt dan wel om het aanwijzen van een deel van de begraafplaats hiervoor.

Voorstel

Ten aanzien van zorgvrije graven wordt voorgesteld:

- ⌚ Op bestaande gemeentelijke begraafplaatsen waar ruim voldoende begraafcapaciteit is, en waar het passend wordt bevonden, een deel/rand van de begraafplaats aan te wijzen voor zorgvrije graven.

Toelichting:

Het toepassen van zorgvrije graven moet passen in het beeld van een bestaande begraafplaats. Er moet daarom voldoende ruimte zijn om een deel van de begraafplaats hiervoor te benutten. Ook moet dit door de beheerders van de begraafplaatsen zonder extra werkzaamheden beheerd kunnen worden. Kijkend naar het criterium van ruim voldoende begraafcapaciteit zouden de volgende begraafplaatsen hiervoor in aanmerking kunnen komen: Marum (gemeentelijk), De Wilp, Jonkersvaart, Grootegast nieuw, Den Horn, Aduard, Oldehove en Niezijl. Als grafbedekking is er de optie van de plaatsing van een boomschijf met inscriptie, een naamplaatje op een gedenkzuil of het planten van een levensboom. Op begraafplaats Jonkersvaart bevindt zich een bos van circa 2700 m². Op dit deel van de begraafplaats kan wellicht ook zorgvrij begraven kunnen worden. Het bos heeft al de bestemming begraafplaats en zou middels de aanleg van een natuurpad ingericht kunnen worden voor zorgvrije graven.

In samenspraak met de betreffende dorpen kunnen hierin de komende jaren verdere keuzes worden gemaakt per begraafplaats. Gelet op de plannen die er zijn voor een natuurbegraafplaats, ligt er voor de gemeente niet direct een prioriteit of planning bij de zorgvrije graven op de gemeentelijke begraafplaatsen. Hierin zijn ideeën of wensen vanuit de betreffende dorpen vooralsnog leidend.

2.2 Asbestemmingen

Als mensen kiezen voor cremieren, kan het de wens zijn om de as een plek te laten krijgen op een gemeentelijke begraafplaats. Mogelijkheden hiervoor zijn nu:

- Asbussen, bij te zetten in bestaande graven, maximaal 2 asbussen per graf.
- Urnengraven: dit kan op ongeveer de helft van de begraafplaatsen, zie bijlage 3.
- Urnennissen: dit kan op ongeveer een derde van de begraafplaatsen, zie bijlage 3.
- Verstrooivelden: deze zijn op 14 begraafplaatsen aanwezig, zie bijlage 3.

Indien er op de begraafplaatsen waar nu nog geen urnengraven of urnenplaatsen¹ zijn, hieraan behoefte bestaat, kan dit vrij eenvoudig gerealiseerd worden op vrije hoeken. Dit kan eventueel ook in de buitenranden omdat ze niet veel ruimte nodig hebben.

Urnen nissen in muren en zuilen zijn op 10 van de 27 begraafplaatsen beschikbaar, maar de benutting verschilt sterk. Op enkele begraafplaatsen zijn vrijwel alle nissen nog leeg en op andere begraafplaatsen ontstaat er binnen enkele jaren een tekort. Bij het niet verlengen van de gebruiksstermijn komen nissen weer vrij. Onzeker blijft hoeveel dit er op jaarbasis zijn en of dat voldoende is voor de sterk wisselende vraag naar nissen. In de voormalige gemeente Grootegast zijn de nissen, in afwijking van de andere voormalige gemeenten, tot 2020 uitgegeven voor onbepaalde tijd en zullen ze niet meer vrijkomen, tenzij vrijwillig afstand wordt gedaan.

Nieuwe urnenmuren en urnenzuilen vragen investeringen. Gezien de geringe belangstelling op sommige begraafplaatsen en de aanwezigheid van alternatieven in de vorm van urnengraven en bovengrondse urnenplaatsen is het de vraag of hierin geïnvesteerd moet worden.

Verstrooivelden zijn op 14 begraafplaatsen aanwezig. Op begraafplaatsen waar deze nog niet zijn, zijn ze vrij makkelijk te realiseren. In feite kan ieder niet benut gazon of plantsoen hiervoor aangewezen worden. Het plaatsen van een gedenkplaatje, van degene wiens as verstrooid is, op een herdenkingszuil of muur kan momenteel op slechts 4 begraafplaatsen.

Voorstel

Ten aanzien van asbestemmingen op de gemeentelijke begraafplaatsen wordt voorgesteld:

1. Op iedere gemeentelijke begraafplaats urnengraven, urnenplaatsen en een verstrooiveld realiseren. En bij ieder verstrooiveld een herdenkingszuil te plaatsen waar gedenkplaatjes voor de overledenen kunnen worden geplaatst.
2. Geen nieuwe urnenmuren realiseren op de begraafplaatsen.

Toelichting:

Ad 1. Met het aanbieden van urnengraven, bovengrondse urnenplaatsen en een verstrooiveld op de begraafplaatsen wordt de mogelijkheid geboden om bij de keuze voor cremieren op een begraafplaats de asbus bij te zetten in een urnengraf of uitgestrooid te worden in de eigen gemeente of het eigen dorp. Wellicht ook vanuit de wens om dit te doen op een begraafplaats waar een naaste eerder is begraven. En met de mogelijkheid om een gedenkplaatje te plaatsen.

Ad 2. Gelet op het verminderde gebruik en de investeringskosten voor urnenmuren, is het plaatsen van nieuwe urnenmuren op voorhand geen goede keuze. Mocht er op een begraafplaats wel een hele duidelijke behoefte hieraan bestaan, dan zal op dat moment een afweging moeten worden gemaakt op basis van de wens en de kosten.

¹ Een urnenplaats is een gedeelte van een begraafplaats waar een urn bovengronds geplaatst kan worden.

2.3 Graftermijnen

Momenteel worden graven naar keuze uitgegeven voor 20 of 30 jaar. Wettelijk geldt een termijn van 10 jaar voor grafrust. Hierdoor kan een rechthebbende er voor kiezen om na 10 jaar afstand te doen van een graf. Voor afloop van de graftermijn kan de rechthebbende kiezen voor verlenging met 5, 10, 15 of 20 jaar. En dit steeds weer na afloop van een graftermijn; in principe kan een graftermijn zo steeds weer verlengd worden, mits er maar een rechthebbende is die op het moment van verlengen het dan geldende tarief betaalt. Landelijk blijkt dat er mensen zijn die om financiële redenen wel de keuze zouden willen hebben voor een graftermijn van 10 jaar. Ook zijn er mensen die bij leven voor een langere termijn zouden willen kunnen kiezen, bijvoorbeeld 50 of langer.

Voorstel

Ten aanzien van graftermijnen wordt voorgesteld:

1. De vastgestelde graftermijn van 20 en 30 jaar, met de mogelijkheid te verlengen met 5, 10, 15 of 20 jaar, te blijven hanteren.
2. Voor zorgvrije graven, te realiseren op een beperkt aantal begraafplaatsen, een termijn van 50 jaar laten gelden, met de mogelijkheid te verlengen met 5, 10, 15 of 20 jaar. (De zorgvrije graven moeten in keuzes t.a.v. begraafplaatsen, criteria en tarief nog verder uitgewerkt)

Toelichting:

Ad 1. Eind 2019 heeft de gemeenteraad de verordening met graftermijnen en tarieven vastgesteld. De komende jaren kan worden onderzocht op welke wijze het begraven beter kostendekkend kan worden, zie ook hoofdstuk 3. Daar past nu op voorhand geen kortere (en goedkopere) termijn van 10 jaar bij. Hetzelfde geldt voor een termijn die langer dan 30 jaar is. Als er iets duidelijk is bij het begraafplaatsenbeleid, is dat de (kosten)ontwikkeling over een langere termijn niet te overzien is. Een eerste afwegingsmoment ten aanzien van de graftermijn ligt er op zijn vroegst over 4 jaar.

Ad 2. Indien de mogelijkheid van zorgvrije graven wordt gecreëerd op een aantal begraafplaatsen in de gemeente, kan voor de zorgvrije graven een termijn van 50 jaar worden vastgesteld. Vooralsnog wordt het zorgvrije begraven alleen als optie gezien voor begraafplaatsen met een grote overcapaciteit aan graven (bijv. Aduard, Oldehove en Garnwerd). Bij de keuze voor een zorgvrij graf is een graftermijn van 50 jaar passend: voor een lange termijn wordt zorgvrij en onderhoudsarm begraven. De verordening hoeft hier niet voor worden aangepast, alleen de nadere regels moeten aangepast en er moet een aanvulling komen op de tarievenlijst. De zorgvrije graven (criteria en op welke begraafplaatsen mogelijk) en de daarbij vast te stellen tarieven moeten door het college verder uitgewerkt worden.

2.4 Familiegraven

In de gemeente Westerkwartier kennen we de mogelijkheid van een familiegraf door schudden of samenvoegen. *Schudden* is een vorm van ruimen waarbij de resten uit een graf worden verzameld en vervolgens onder hetzelfde graf worden geborgen om ruimte te maken om daarboven een overledene te begraven. Dit schudden mag nooit binnen de wettelijke grafrusttermijn van 10 jaar. En dit schudden kan nooit in opdracht gebeuren van een rechthebbende van een graf. Dit is de reden dat in de beheerverordening 2020

familiegraven zijn geïntroduceerd om een dergelijke optie binnen nieuwe wetgeving mogelijk te maken. Deze optie maakt het mogelijk om bestaande graven te schudden nadat door de rechthebbende afstand is gedaan van het graf (door niet te verlengen danwel afstand te doen van lopend grafrecht), en deze na schudden van het graf door de gemeente weer uit te geven aan de voormalige rechthebbende of familieleden. Dit schudden kan feitelijk pas plaatsvinden nadat volledige skelettering (louter botten over) heeft plaatsgevonden. Dan is er ook het *samenvoegen*. Hierbij worden stoffelijke resten tot dezelfde laag in het graf samengevoegd. Ook dit kan niet eerder dan na 10 jaar grafrust. Dit kan wel op verzoek van de rechthebbende. Dit kan alleen bij 2-diep graven, waarbij de resten worden samengebracht onder in het graf. Voor 1-diep graven is dit geen optie. Een probleem dat zich zowel bij schudden als samenvoegen voordoet is het volgende. Na 10 jaar zijn veel menselijke resten niet of slechts deels verteerd. De oorzaak ligt vaak in een combinatie van factoren: hoge waterstand, gebruik van plastic lijkhoezen, synthetische kleding en medicijngebruik. Gelet op dit probleem zou het een overweging kunnen zijn om überhaupt geen samenvoegingen (in de volksmond vaak nog schudden genoemd) meer toe te staan en familiegraven (die uitgegeven worden na het schudden) niet meer uit te geven. Een argument dat daarbij ook nog meeweegt is dat de grafafmetingen en situering van de oudere graven veelal niet meer voldoen aan de huidige wettelijke eisen. De hedendaagse kistafmetingen zijn veelal te groot voor de afmetingen van de oudere graven, wat een verantwoorde bijzetting of samenvoegen dan wel schudden van graven lastig maakt.

Als tussenoplossing wordt voorgesteld om de minimumtermijn van 10 jaar voor schudden en samenvoegen per 2022 te verhogen naar 15 jaar, in combinatie met een technische check door de gemeente op moment dat schudden of samenvoegen in het graf aan de orde is. Als vanuit de technische check door de gemeente blijkt dat er voldoende skelettering heeft plaatsgevonden, geeft de gemeente akkoord.

Daarmee blijft schudden en samenvoegen wel mogelijk voor de oude graven. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de wens van veel rechthebbenden, wordt minder beslag gelegd op de begraafcapaciteit, en kan respectvol worden omgegaan met de resten van de overledenen die al in een graf begraven zijn.

Voorstel

Ten aanzien van familiegraven wordt voorgesteld:

- ⌚ Voor schudden en samenvoegen een minimale grafrusttermijn van 15 jaar te hanteren (in combinatie met akkoord gemeente na technische check). Dit gaat in per 2022.

De beheerverordening en de nadere regels moeten hier op aangepast worden. En er moet communicatie over plaatsvinden. Op basis van de ervaringen in de komende jaren zal moeten blijken of het schudden en samenvoegen voor de toekomst een optie kan blijven of dat er toch moet worden overwogen om het af te schaffen.

3. Betaalbare tarieven houden voor begraven, gelet ook op de kosten van begraven en het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen

Tijdens de bijeenkomsten in juni 2020 met uitvaartondernemers, uitvaartverenigingen, begraafplaatsmedewerkers en vrijwilligers werd gewaarschuwd om de tarieven voor begraven niet te verhogen omdat mensen dan om financiële redenen mogelijk vaker de keuze (moeten) maken voor cremieren. De tarieven voor begraven zijn eind 2019 door de raad vastgesteld, waarbij is uitgesproken dat deze eerst voor een periode van 5 jaar kunnen gelden, dus tot en met 2025. In vergelijking met omliggende gemeenten zijn de kosten van begraven in de gemeente Westerkwartier gemiddeld. Bij te hanteren tarieven speelt enerzijds de 'concurrentie' met cremieren en natuurbegraven, en anderzijds de mate van kostendekkendheid, gelet op de kosten die de gemeente jaarlijks maakt voor begraafplaatsen en begraven.

3.1 Kosten begraven

De belangrijkste kosten die de gemeente maakt voor begraven zijn het delven en sluiten van graven, jaarlijks beheer en onderhoud van groen (maaien, onkruidbeheersing en snoeien door eigen medewerkers en aannemers) en onderhoud van de infrastructuur (paden, watertappunten, bankjes, herdenkingszuilen). Daarnaast worden er kosten gemaakt voor de begraafplaatsadministratie. Tot slot zijn er kosten in verband met afschrijvingen van investeringen (o.a. grond, (her-)inrichting infrastructuur, plantmateriaal, materieel (machines, grafliften, rijdende baren, etc.). Besparing op kosten voor beheer en onderhoud kan leiden tot kwaliteitsverlies. Door het verbod op chemische onkruidbestrijding zijn de onderhoudskosten de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen. Voor een deel worden die opgevangen door de omvorming van grind- en schelpenpaden tot graspaden die gemaaid kunnen worden, maar onderhoud blijft noodzakelijk. Te grote besparing op de onderhoudskosten leidt tot achteruitgang van de beeldkwaliteit van de begraafplaatsen en daarmee mogelijk tot minder begravingen en nog minder inkomsten (negatieve spiraal).

3.2 Inkomsten begraven

De belangrijkste inkomstenbronnen van begraafplaatsen zijn het uitgeven van grafrechten, waarvoor op het moment van uitgifte ineens voor een termijn van 20 of 30 jaar betaald wordt, verlengen van grafrechten en het uitvoeren van begravingen en bijzettingen van asbussen.

3.3 Kostendekkendheid

Voor zowel de kosten als de inkomsten van begraven geldt dat deze van jaar tot jaar kunnen fluctueren. De inkomsten zijn vooral afhankelijk van het aantal begrafenissen en asbestemmingen in een jaar.

In 2019, dus direct na de herindeling, werd door de gemeente Westerkwartier uitgegaan van een kostendekkendheid van 65%:

Kosten begraven	€ 823.204
Inkomsten begraven	€ 536.450

Resultaat € 286.754
Kostendekkendheid van 65,17%

Het betreft een optelling van de begrotingen van de vier voormalige gemeenten. De kosten en opbrengsten voor de drie overgenomen begraafplaatsen in het gebied Middag waren niet in de begroting 2019 meegenomen. Ook op dit moment is in meerjarige begroting nog sprake van een optelsom van lasten vanuit de begrotingsposten zoals de fusiegemeenten die hanteerden, en zien de geraamde kosten er meerjarig als volgt uit:

Meerjarenbeeld begroting	2020	2021	2022	2023
Totale lasten	777.122	764.168	773.627	758.355
Baten	-540.125	-543.454	-543.454	-543.454
Verschil	236.997	220.714	230.173	214.901
Kostendeckingspercentage	69,5%	71,1%	70,2%	71,7%

Op basis van deze cijfers is er sprake van een kostendekkendheid van tussen de 65-70% en legt de gemeente er jaarlijks ruim € 200.000 uit algemene middelen bij. Maar zoals hierboven aangegeven, is dit nog steeds gebaseerd op kostendoorrekeningen vanuit de voormalige gemeenten. In 2022 vindt een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van gemeentelijke tarieven, waaronder die van de begraafplaatsen. Vanuit dit onderzoek zal een beter beeld moeten ontstaan van de kostentoerekening en de kostendekkendheid.

3.4 Het regelen van voorzieningen voor reeds aangegane toekomstige verplichtingen

Voor toekomstige verplichtingen waarvoor ineens betaald is bij de uitgifte van een grafrecht (sinds 2020 inclusief algemeen onderhoud van de begraafplaats) heeft de gemeente geen voorziening opgenomen. Sinds de aanscherping van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) gelden strengere eisen. Als er jaarlijks voldoende vaste inkomsten zijn voor de te maken kosten is een voorziening niet verplicht. Bij een dalend aantal begravingen is dat een risico. Voor de gemeente Westerkwartier is het zaak om met accurate cijfers een inschatting te maken van de benodigde voorziening. Zoals eerder aangegeven, vindt in 2022 een onderzoek plaats naar de kostendekkendheid van gemeentelijke tarieven, waaronder die van de begraafplaatsen. Daaruit zal dan ook blijken of de gemeente een voorziening moet vormen of niet.

Voorstel

Ten aanzien van de tarieven en kostendekkendheid wordt voorgesteld:

- ⌚ In 2022 op basis van het onderzoek naar kostendekkendheid van gemeentelijke tarieven, voor de begroting van 2023 en verder keuzes maken over de gewenste mate van kostendekkendheid en zo nodig voor het vormen van een voorziening. Bij het in beeld brengen van de kosten voor begraafplaatsen tevens nagaan of er beheersmatig maatregelen te nemen zijn die leiden tot minder kosten, terwijl het onderhoudsniveau op de begraafplaatsen op een acceptabel niveau blijft.

Toelichting:

Bij het vaststellen van de tarieven eind 2019 is uitgesproken om de tarieven in ieder geval voor de komende 5 jaar te hanteren. Door de komende jaren te gebruiken om de ontwikkelingen in het begraven goed te monitoren en te onderzoeken op welke manieren de kostendekkendheid verbeterd kan worden, kan richting 2025 opnieuw een afweging worden gemaakt in de tarieven. Daarbij kunnen ook de uitkomsten van het onderzoek naar kostendekkendheid (2022) worden meegenomen en kan worden vastgesteld welke kostendekkendheid acceptabel wordt gevonden, waaruit ook een besluit volgt voor het vormen van een voorziening en zo ja in welke mate. Jaarlijks kan door het college de komende jaren wel een prijsindexering worden toegepast op de bestaande tarieven.

4. Graven die zijn uitgegeven voor onbepaalde tijd

Graven kunnen wettelijk uitgegeven worden voor bepaalde en onbepaalde tijd. In het laatste geval blijft de houder van de begraafplaats verantwoordelijk voor het in stand houden van die graven zolang er door de rechthebbende aan de verplichtingen wordt voldaan. Die verplichtingen zijn vastgelegd in de beheer(s)verordening die geldig was op het moment van uitgifte van het grafrecht en kunnen ook betrekking hebben op het tijdig melden van een nieuwe rechthebbende bij overlijden van een geregistreerde rechthebbende en/of het nakomen van onderhoudsverplichtingen.

Graven voor bepaalde tijd worden geruimd als er na afloop van de termijn geen verlenging plaatsvindt. De voormalige gemeente Leek was al enige tijd actief met ruimen indien geen verlenging plaatsvond en in de voormalige gemeenten Zuidhorn, Winsum en Marum zal dat vanaf 2022 en 2023 gebeuren (aanschrijven vanaf 2021 en 2022) omdat dan de eerste graven die zijn uitgegeven voor bepaalde termijn bij niet verlengen vrijkomen. Door het ruimen van graven wanneer de termijn van het grafrecht afloopt, komt weer begraafcapaciteit beschikbaar.

Voor de graven die zijn uitgegeven voor onbepaalde tijd gelden drie vraagstukken: hoe om te gaan met de kosten van onderhoud van deze graven, moeten rechthebbenden van deze graven ook bijdragen aan algemeen onderhoud van de begraafplaats en hoe om te gaan met graven waarvan geen rechthebbende meer bekend is.

4.1 Onderhoud graven voor onbepaalde tijd

Graven voor onbepaalde tijd komen op vrijwel alle begraafplaatsen voor. Het betreft overwegend de oudere graven. In de voormalige gemeente Grootegast zijn tot 2020 graven uitgegeven voor onbepaalde tijd. In de overige voormalige gemeenten is dit al langere tijd (circa 20 tot 30 jaar) niet meer het geval. Tot 2011 was de gemeente verantwoordelijk voor het onderhoud van deze graven en voor het algemeen onderhoud. In het verleden werd in de meeste gevallen niet betaald voor algemeen onderhoud. Onderhoud van het graf kon worden afgekocht, soms zelfs voor onbepaalde tijd. Vanuit jurisprudentie is bepaald dat een gemeente na 20 jaar onderhoud aan zijn verplichtingen heeft voldaan. Vanaf 2010/2011 is de rechthebbende van het graf verantwoordelijk voor het onderhoud van de grafbedekking en voor betaling van een bijdrage voor algemeen onderhoud. Het tarief voor algemeen onderhoud is sinds 2020 opgenomen in het tarief van het grafrecht.

Rechthebbenden van algemene graven betalen niet mee aan algemeen onderhoud. Vraag is of dat redelijk is. Juridisch is het mogelijk om deze rechthebbenden mee te laten betalen aan het algemeen onderhoud.

4.2 Graven voor onbepaalde tijd waarvan geen rechthebbende meer bekend is

Lastig is de situatie waarbij geen rechthebbenden meer bekend zijn van graven voor onbepaalde tijd. In het verleden werd bij overlijden van de rechthebbende vaak geen nieuwe rechthebbende doorgegeven aan de administratie. Het registreren van een rechthebbende is juridisch van groot belang en de administratie heeft een contactpersoon nodig voor het behartigen van het grafrecht. Middels publicaties en het plaatsen van bordjes bij de graven kunnen belanghebbenden opgeroepen worden zich alsnog te melden als nieuwe rechthebbende. Als dat niet binnen een jaar gebeurt kan de gemeente deze graven vervallen verklaren.

Het opnieuw uitgeven van graven die liggen in een oud vak kan invloed hebben op de uitstraling van het betreffende vak. Te overwegen valt om in dat geval restricties te verbinden aan de te kiezen grafbedekking voor de opnieuw uit te geven graven in die vakken. Bijvoorbeeld dat deze moet voldoen aan de historische uitstraling van het betreffende vak. Voordat verwijdering van de grafbedekkingen aan de orde is dient een inventarisatie plaats te vinden van graven die vanuit cultuurhistorisch oogpunt bewaard moeten worden.

Voorstel

Ten aanzien van graven voor onbepaalde tijd wordt voorgesteld:

1. Voor graven voor onbepaalde tijd wordt niet alsnog een onderhoudsbijdrage gevraagd voor algemeen onderhoud van de begraafplaats.
2. Bestaande rechthebbenden actief opsporen voor zover ze nog in leven zijn en nieuwe rechthebbenden zich laten melden. Indien het na een zorgvuldig traject niet is gelukt om een rechthebbende te achterhalen, het graf door het college vervallen laten verklaren. Daarna weegt het college de cultuurhistorische waarde van het graf.

Toelichting:

Ad 1. Het heffen van een onderhoudsbijdrage voor algemeen onderhoud van de begraafplaats bij graven voor onbepaalde tijd ligt gevoelig. Veel nabestaanden gaan er (ook al is dat juridisch gezien wellicht ten onrechte) van uit gaan dat dit een taak van de gemeente is. De gemeente ziet er geen heil in dit een juridisch punt te laten worden en kiest voor een praktische werkwijze: de gemeente zal geen onderhoudsbijdrage voor algemeen onderhoud vragen aan de rechthebbenden van graven voor onbepaalde tijd.

Ad 2. Middels publicaties en het plaatsen van bordjes en het bevragen van verenigingen van dorpsbelangen, kunnen belanghebbenden opgeroepen worden zich melden als nieuwe rechthebbende. Als na een zorgvuldig traject van minimaal 1 jaar nog geen rechthebbende is getraceerd of een nieuwe belanghebbende zich als rechthebbende heeft gemeld, zal een aankondiging worden gepubliceerd dat het betreffende graf aan de gemeente vervalt. Na

weging van eventuele cultuurhistorische waarde van het graf, kan de gemeente overgaan tot ruimen en opnieuw uitgeven van het graf.

5. Het digitaliseren en actueel maken van de gravenadministratie

Een actuele gravenadministratie is van essentieel belang voor de uitgifte en het beheer van de graven en het tijdig informeren van rechthebbenden over aflopende grafrechten.

Conform artikel 28 van de Wet op de lijkbezorging dient een rechthebbende een jaar voor afloop van de graftermijn schriftelijk geïnformeerd te worden met een aanbod voor een verlenging.

Het volledig digitaliseren en actueel maken van de gravenadministratie na de herindeling is een klus die nog geklaard moet worden. De administraties van de voormalige gemeenten hadden elk een eigen invulling, waardoor deze niet eenduidig zijn overgezet in het nieuwe digitale systeem. Een groot deel van de oude administraties zit ook nog in het papieren archief. Daarmee is deze informatie overigens niet weg, maar zolang alle oude gravenadministraties nog niet volledig zijn ingevoerd, is de huidige digitale administratie nog niet volledig betrouwbaar. En dat betekent veel handmatig zoekwerk van dag tot dag. Bovendien blijkt in de praktijk dat niet alle nummeringen van de graven op de begraafplaatsplattegronden kloppend zijn. Op begraafplaatsen zijn rijen en vakken opnieuw ingedeeld zonder deze aan te passen op de kaarten en bij het uitgeven van nieuwe graven zijn soms ruimere tussenafmetingen gehanteerd dan op de kaarten vermeld. Dit vergroot het risico op foutieve handelingen. Voor de meeste begraafplaatsen zijn nieuwe digitale kaarten nodig op basis van de feitelijke situatie. Dit vergt nieuwe metingen.

Het samenvoegen van 27 verschillende, vaak handmatig geschreven gravenadministraties is een enorme klus. In totaal zijn er ruim 27.000 graven ingevoerd in ons administratiesysteem BAM, maar daarmee zijn er nog veel graven niet ingevoerd. In het administratiesysteem BAM zijn bijna 13.000 relaties vermeld, waarvan slechts circa 4.000 gekoppeld aan een BSN. Verder zijn er nog bijna 1.600 buiten gemeentelijke relaties met een BSN die nog gekoppeld zijn met het administratiesysteem BAM. Van ruim 7.000 graven is de rechthebbende niet bekend, onder andere omdat niet tijdig een nieuwe rechthebbende is doorgegeven bij het overlijden van de geregistreerde rechthebbende. Bovendien zijn in het verleden ook gegevens verloren geraakt.

Vanuit de verantwoordelijkheid van de gemeente voor een goede gravenadministratie geeft bovenstaande aan de gemeente de opdracht om de komende jaren de begraafplaatsadministratie digitaal op orde te brengen, waarbij er in ieder geval van iedere begraafplaats een goede digitale kaart moet komen die aansluit bij de digitale administratie. Ook zal de informatie uit het papieren archief overgezet moeten worden naar het digitale systeem. Daarnaast zal er een actie moeten komen op de koppeling van graven en rechthebbenden, waarbij het traceren van rechthebbenden van belang is.

Ten aanzien van het traceren van rechthebbenden, kan worden aangesloten bij de werkwijze zoals deze is voorgesteld onder 4:

Actief rechthebbenden opsporen. Indien het na een zorgvuldig traject niet is gelukt om een rechthebbende te achterhalen, het graf door het college als vervallen verklaren waarna de gemeente bepaalt wat er mee gebeurt, waarbij –na weging van de cultuurhistorische waarde- ruimen en opnieuw uitgeven van het graf een mogelijkheid is.

Het traject voor digitalisering van de gravenadministratie kan gefaseerd plaatsvinden, waarbij prioriteit wordt gegeven aan de begraafplaatsen met beperkte capaciteit. Tijdens het traject zullen waarschijnlijk nog nadere keuzes gemaakt moeten worden. Zo is het de vraag of en hoe hele oude graven waar bijvoorbeeld alleen het nummer met een summierse vermelding van de overledene (bv. J. de Jong) bekend zijn, gedigitaliseerd moeten worden. Want bij de ruim 7.000 graven waar geen rechthebbende van bekend is, gaat het bij een groot gedeelte om zeer oude graven.

6. Behoud en onderhoud van cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen

Op de oudere begraafplaatsen en op de oudere delen (vakken of categorieën) van begraafplaatsen liggen veel graven en grafbedekkingen met cultuurhistorische waarde. Het onderhouden en opknappen van oude graven is sinds de wetswijzigingen van de Wet op de lijkbezorging in 2010/2011 geen gemeentelijke taak meer. Die verantwoordelijkheid rust bij de rechthebbende van het graf.

In artikel 31 van de nieuwe beheerverordening van 2020 van de gemeentelijke begraafplaatsen heeft de raad al vastgelegd dat er een lijst bijgehouden moet worden van graven die van historische betekenis zijn of waarvan de grafbedekking een opvallende kwaliteit heeft. Deze graven mogen zonder toestemming van het college niet geruimd worden:

Artikel 31. Lijst historische graven

1. Het college houdt een lijst bij van graven die van historische betekenis zijn of waarvan de grafbedekking een opvallende kwaliteit heeft.
2. Van de in het eerste lid bedoelde lijst wordt aantekening gemaakt in het grafregister.
3. Voordat tot ruiming van graven wordt overgegaan onderzoekt het college of er graven zijn die in aanmerking komen om op de in lid 1 genoemde lijst te worden bijgeschreven.
4. Het college beslist over het ruimen van graven en het verwijderen van grafbedekkingen die op de in het eerste lid bedoelde lijst staan.

Tot op heden is er nog geen lijst met historische graven vastgesteld. Wel heeft Bureau Funeraire Adviezen in 2017 voor de begraafplaatsen van de voormalige gemeente Zuidhorn een uitvoerige inventarisatie uitgevoerd. In het rapport 'Opvallende en historische grafbedekkingen' staan deze beschreven en worden criteria voor behoud genoemd. Voor de begraafplaatsen van de voormalige gemeente Leek heeft de Stichting Anna van Ewsum een

lijst met te behouden graven opgesteld. Onduidelijk is of hierbij criteria en onderbouwing zijn gehanteerd. Voor de overige begraafplaatsen heeft nog geen inventarisatie plaatsgevonden. Gezien artikel 31 van de beheerverordening is het van belang voor alle begraafplaatsen een lijst op te stellen.

Bij de participatiebijeenkomsten in juni 2020 werd er door deelnemers op gewezen dat een inventarisatie door een extern bureau als risico heeft dat er lokale waarde die aan graven (van specifieke overledenen bijv.) gemist wordt. Een inventarisatie zou daarom moeten worden gebaseerd op een combinatie van kennis van een extern bureau en plaatselijk aanwezige kennis. Ook werd als overweging meegegeven om oude begraafplaatsen of oude vakken in zijn totaliteit de bestemming cultuurhistorisch waardevol te verlenen en eventueel als gemeentelijk monument aan te wijzen.

Bij het aflopen van een grafrecht zal de gravenadministratie altijd controleren of het betreffende graf op de lijst staat en of ruiming wel of niet aan de orde is.

Voorstel

Ten aanzien van het behoud van cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen wordt voorgesteld:

- ⌚ Offerte(s) opvragen bij een extern bureau om vervolgens opdracht te kunnen geven voor het opstellen van een lijst van te behouden cultuurhistorisch waardevolle graven en grafbedekkingen voor alle begraafplaatsen, op basis van een aanpak waarbij ook de lokale kennis/historie in de gemeente wordt benut bij het opstellen van criteria hiervoor en bij de beoordeling van de uiteindelijke lijst. En vaststellen van de uiteindelijke lijst door het college.

Toelichting:

Met deze aanpak kan met een goede mix van kennis en deskundigheid een lijst tot stand komen. De lijst kan vervolgens aan het college worden voorgelegd ter vaststelling. Daarbij zal ook een uitspraak moeten worden gedaan over de wijze waarop met deze lijst wordt omgegaan met het oog op het onderhoud van deze graven en grafbedekkingen.

Met het rapport 'Opvallende en historische grafbedekkingen' van de voormalige gemeente Zuidhorn is al de helft van de begraafplaatsen van de gemeente Westerkwartier in beeld gebracht. In de voormalige gemeente Leek heeft stichting Anna van Ewsum een dergelijke inventarisatie gemaakt. Bij een verdere opdracht is het wenselijk goed daarop aan te sluiten, onder andere op definities en criteria.

7. Vrijwilligersbeleid met betrekking tot begraafplaatsen en grafmonumentenbeheer

Op dit moment zijn er een viertal vrijwilligersgroepen en een enkel individu betrokken bij het onderhoud van oude grafmonumenten. Het betreft Heemkundekring Vredewold – West die zich inzet voor het kerkelijk deel van de begraafplaats in Marum, vrijwilligers van Stichting Dorpsbelang voor de begraafplaats in Niezijl, vrijwilligers van Dorpsbelang voor de begraafplaats in Noordhorn en vrijwilligers van de Stichting Anna van Ewsum voor de

begraafplaatsen van Midwolde, Zevenhuizen en Oostwold. Deze groepen zijn op eigen initiatief gestart en zijn van grote waarde voor het onderhoud van de oude monumenten. Op andere begraafplaatsen met veel oude grafmonumenten ontbreken voor zover bekend betrokken vrijwilligersgroepen.

De huidige vier vrijwilligersgroepen op de begraafplaatsen zijn niet 1 op 1 vergelijkbaar. Zo zijn er verschillen in het aantal vrijwilligers (1 tot 20), het soort werkzaamheden en het budget dat ze tot hun beschikking hebben. Overeenkomsten zijn er ten aanzien van het enthousiasme, het belang dat gehecht wordt aan cultuurhistorische waarden en de waardering die ze ervaren van bezoekers van de begraafplaatsen. Als gezamenlijke behoefte kwam naar voren: één aanspreekpunt bij de gemeente. En de wens om geconsulteerd te worden bij voorgenomen veranderingen op de begraafplaatsen (bijv. over de paden). Als mogelijke behoeften, waarbij op voorhand nog niet geheel duidelijk was of die voor de groepen op dezelfde wijze gelden, werden genoemd: scholing en deskundigheidsbevordering, excursies en lezingen, budget voor aanschaf van materiaal. Ontmoeting en kennis uitwisselen tussen groepen werd als zinvol benoemd, maar de groepen willen zich graag op de eigen begraafplaats blijven concentreren.

Voorstel

Ten aanzien van vrijwilligersbeleid met betrekking tot begraafplaatsen en grafmonumentenbeheer wordt voorgesteld:

- ⌚ Een vaste contactpersoon bij de gemeente aanwijzen voor de vrijwilligersgroepen en in overleg tussen de vrijwilligersgroepen en deze contactpersoon verdere wensen en mogelijkheden verkennen van gemeente en vrijwilligersgroepen.

Toelichting:

Gelet op de verschillen tussen de huidige vrijwilligersgroepen is een nadere verkenning op te maken afspraken nodig. Daarbij is één aanspreekpunt bij de gemeente van belang; deze gemeentelijke medewerker kan een regiefunctie richting de groepen hebben en kan met voorstellen komen over de wijze waarop de vrijwilligersgroepen gefaciliteerd kunnen worden. In de nadere verkenning is de genoemde behoefte aan deskundigheidsbevordering en (bij)scholing in ieder geval een onderwerp. Bij deze nadere verkenning zullen vanuit de gemeente medewerkers betrokken zijn die een rol spelen bij de begraafplaatsen (administratie, groenbeheer, uitvoering begrafenissen).

8. Een aangenomen motie over een natuurbegraafplaats

In juli 2019 heeft de raad een motie aangenomen die het college opdraagt in overleg te gaan met terrein behorende organisaties om inrichting en exploitatie van een natuurbegraafplaats te onderzoeken en geschikte locaties binnen de gemeente te inventariseren.

In hoofdstuk 1 in deze notitie, vanuit het vraagstuk over begraafcapaciteit, staan hierover al de conceptvoorstellen geformuleerd:

- Ruimte bieden aan een particulier initiatiefnemer om een (niet-gemeentelijke) natuurbegraafplaats te realiseren in de gemeente, mits met de plannen ruimtelijk en inhoudelijk kan worden ingestemd door de provincie en de gemeente.

8.1 Kaders natuurbegraafplaats

Het is goed om aan te geven wat wordt verstaan onder een natuurbegraafplaats en welke kaders hiervoor vanuit de gemeente gelden. Om die reden volgen hieronder een definitie en een aantal kenmerken van een natuurbegraafplaats zoals die in de gemeente Westerkwartier gehanteerd kunnen gaan worden.

Definitie natuurbegraafplaats:

Een natuurbegraafplaats is een plek waar het behoud en de ontwikkeling van de bestaande natuur voorop staat. Men kan er zowel overledenen in een grafkist of lijkwade begraven, als urnen met asresten begraven. Er staan geen traditioneel ogende grafzerken van niet in de natuur behorende materialen; de graven moeten op termijn opgaan in de natuur.

Kenmerken natuurbegraafplaats:

- ⌚ Grafrecht voor onbepaalde tijd.
- ⌚ Inpassing in bestaande natuurlijke situatie.
- ⌚ Op een wijze begraven die het milieu en de natuur niet of zo weinig mogelijk belast en (de beleving van) het natuurlijke karakter van de omgeving minimaal beïnvloedt.
- ⌚ De ontsluiting en inrichting zijn minimaal, de voorzieningen zijn beperkt. Niet meer dan een bezinningsgelegenheid en een parkeerruimte.
- ⌚ De grafdichtheid wordt bepaald door wat de natuur en de omgeving kan dragen.

Omdat het om een voorziening gaat waarvoor de gemeente een verantwoordelijkheid voelt richting haar inwoners om deze voor de toekomst goed te borgen, stelt het college beleidsregels of minimale eisen op om het plan van een particulier initiatiefnemer inhoudelijk, ruimtelijk en mogelijk ook juridisch te toetsen, zie bijlage 5.

8.2. Particulier initiatief

In 2019 heeft zich bij de gemeente een particulier initiatiefnemer voor een natuurbegraafplaats gemeld. Mits deze initiatiefnemer de plannen ruimtelijk en inhoudelijk goed kan onderbouwen, is het mogelijk dat hierdoor een natuurbegraafplaats in de gemeente Westerkwartier gerealiseerd gaat worden. Zoals onder hoofdstuk 1 gemeld, wordt voorgesteld het aantal natuurbegraafplaatsen voornamelijk op één te begrenzen en moet het daarbij om een niet-gemeentelijke begraafplaats gaan, waarbij voor de gemeente geen rol is weggelegd qua financiering en beheer.

9. Functie en beheerkeuzes ten aanzien van begraafplaatsen waar niet of nauwelijks begraven wordt

Er zijn een aantal gemeentelijke begraafplaatsen in het Westerkwartier waar niet of nauwelijks meer begraven wordt en waar het bezoekersaantal gering is. Vraag is of deze begraafplaatsen eenzelfde onderhoudsniveau en voorzieningenaanbod behoeven. Andere gemeenten in Nederland die veel begraafplaatsen in beheer hebben maken vaak keuzes in differentiatie van hun begraafplaatsen:

- ⌚ De belangrijkste en meest bezochte begraafplaatsen worden hoogwaardig onderhouden met veel voorzieningen (centrale begraafplaatsen).
- ⌚ Minder intensief gebruikte en minder drukbezochte dorpsbegraafplaatsen worden extensief onderhouden met basisvoorzieningen (dependance begraafplaatsen voor begraving en asbestemming in urnengraven).
- ⌚ Kleinere begraafplaatsen waar weinig nieuwe begravingen plaatsvinden worden gesloten of als alternatief daarvoor wordt het beheer daarvan overdragen aan de inwoners van de lokale kernen.

Bij de bijeenkomsten in juni 2020 is door aanwezigen naar voren gebracht dat een dergelijk onderscheid niet wenselijk wordt gevonden. De begraafplaatsen en het onderhoud daarvan zijn een onderdeel van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte in de dorpen, en moeten als onderdeel daarvan worden meegenomen.

Voorstel

Ten aanzien van functie en beheerkeuzes ten aanzien van begraafplaatsen wordt voorgesteld:

- ⌚ Geen onderscheid maken tussen functie en beheerkeuzes tussen de begraafplaatsen onderling. En het beheer en onderhoud van de begraafplaatsen als onderdeel beschouwen van het totale beheer en onderhoud van de openbare ruimte in de dorpen, en de keuzes die daarin gemaakt worden.

Toelichting:

Er lijkt geen draagvlak voor een differentiatie in functie en beheerkeuzes voor de begraafplaatsen. Aangezien na de herindeling het beheer en onderhoud van de openbare ruimte in de hele gemeente nog in ontwikkeling is (toewerken naar zelfde niveau en werkwijze in de hele gemeente dat door inwoners herkend wordt), is het op dit moment niet gewenst om ten aanzien van de begraafplaatsen aparte keuzes te maken in dit traject. Het onderhoud en beheer van de begraafplaatsen moeten in het totale verhaal van de kwaliteitsvisie openbare ruimte worden meegenomen.

Bijlage 1. Niet- gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Westerkwartier

In juli/augustus 2020 is informatie ingewonnen over de niet-gemeentelijke begraafplaatsen in het Westerkwartier. Dit aan de hand van de volgende vragen aan de houders van deze begraafplaatsen:

- ⌚ Hoeveel mensen worden er jaarlijks begraven?
- ⌚ Wat is de capaciteit van de begraafplaats?
- ⌚ Gelden er beperkingen om er begraven te mogen worden?

Begraafplaats Doezum

Eigenaar: st. Begraafplaats Doezum.

Aantal begrafenissen per jaar: plusminus 15

Capaciteit begraafplaats: Ruim voldoende, er is een stuk weidegrond in eigendom en op termijn beschikbaar, maar dit is voorlopig nog niet nodig.

Er is ook een urnenmuur. Er wordt een lichte tendens ervaren dat er meer crematies komen.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: de begraafplaats is in principe voor de inwoners van Doezum en zij die donateur van de stichting zijn. Donateurs van de stichting krijgen een bepaalde korting op de grafrechten. Soms wordt een uitzondering gemaakt

Begraafplaats Doezum, rond Hervormde kerk

Eigenaar: Diaconie van de Protestantse gemeente Doezum.

Op de begraafplaats is nog beperkt ruimte, bij begraven wordt de voorkeur gegeven aan een graf op de Begraafplaats Doezum.

De kerk is in 2020 overgedragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken.

Kerkhof Hervormde kerk Ezinge

Eigenaar: Protestantse Kerken Nederland, gemeente Ezinge.

Hier wordt niet meer begraven.

Algemene begraafplaats Kornhorn

Eigenaar: St. Begraafplaats Kornhorn.

Aantal begrafenissen per jaar: plusminus 15

Capaciteit begraafplaats: Er is nog ruimte voor ongeveer 350 graven, dus ruim voldoende voor de toekomst.

Er is een urnenmuur, waar nog weinig gebruik van wordt gemaakt. Er is ook een urnenveld.

Van de tendens dat er meer crematies komen, merken ze niets.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: de begraafplaats is in principe voor de bewoners van het dorp. Wanneer zij (nog) een bepaalde sociale binding met het dorp en/of de plaatselijke kerk hebben, is begraven ook mogelijk.

Algemene begraafplaats Lutjegast

Eigenaar: St. Begraafplaats Lutjegast.

Aantal begrafenissen per jaar: gemiddeld rond de 7 a 8.

Capaciteit begraafplaats: Voor de komende tien jaar is er nog voldoende ruimte.

Men is op dit moment met de gemeente in gesprek over de mogelijkheden voor uitbreiding van de begraafplaats.

Er is een urnenmuur aanwezig, maar die wordt nog niet volledig benut.

Er is in principe ruimte voor een tweede urnenmuur gepland, maar de noodzaak om die te bouwen is er nog niet. Men constateert ook wel een toename van het aantal crematies, maar dat leidt niet tot toename van bijzettingen op de begraafplaats.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: de begraafplaats is in principe voor inwoners van het dorp, dan wel mensen die er een zekere sociale of economische binding mee hebben.

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Lutjegast

Eigenaar: Protestantse Kerken Nederland, gemeente Lutjegast.

Aantal begrafenissen per jaar: 2 a 3.

Capaciteit begraafplaats: Er is nog voldoende ruimte en anders worden er mogelijkheden gezien om ruimte te maken.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: er zijn geen strakke regels om er begraven te worden, maar er moet wel sprake zijn van een zekere binding met de kerk of het dorp Lutjegast.

Lettelbert, Midwolde, Tolbert

Eigenaar: Protestantse Gemeente Leek-Oldebert (PGLO).

Aantal begrafenissen per jaar: Het aantal ligt rond de 40 voor de 3 begraafplaatsen.

Capaciteit begraafplaats: De capaciteit van de begraafplaats in Midwolde is een struikelblok. Er zijn nauwelijks nog graven beschikbaar, nog een paar dubbele en enkele graven aan de noordkant van de begraafplaats en alleen voor leden van de kerk.

Er zijn personen die niet op de noordkant van de begraafplaats begraven willen worden en dan er voor kiezen op de algemene begraafplaats van Midwolde begraven te worden.

De capaciteit op de begraafplaats in Tolbert is onlangs nog uitgebreid en is ruim voldoende voor de toekomst. De begraafplaats is slecht toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Hierover zijn de afgelopen jaren tussen PGLO en gemeente gesprekken gevoerd, maar dit heeft nog niet tot gewenste resultaten geleid.

Ook in Lettelbert is er voldoende ruimte.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: geen beperkingen, behalve voor de begraafplaats in Midwolde.

Voor alle 3 begraafplaatsen geldt dat de termijn voor een dubbel graf, veelal 20 jaar, ingaat bij de bijzetting van de tweede persoon.

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Niebert

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Nuis

Eigenaar: St. Bijzondere algemene begraafplaatsen Westerkwartier.

Aantal begrafenissen per jaar: plusminus 20.

Capaciteit begraafplaats: er is ruim voldoende grafruimte voor de toekomst. Er is een urnenmuur en een urnenveld. Men ervaart wel een tendens dat er meer crematies komen.

Beperkingen t.a.v. het recht om begraven te worden: er is geen strak beleid wie er begraven mag worden, maar er moet wel een zekere binding zijn met de dorpen, dus er wonen of er gewoond hebben, er familie hebben wonen e.d.

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Oostwold

Hier wordt niet meer begraven. Eigenaar: ?

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Opende

Eigenaar: Nederlands Hervormde Kerk, Opende.

Aantal begrafenissen per jaar: plusminus 15.

Capaciteit begraafplaats: er is nog ruimte genoeg voor de toekomst. Er is geen urnenmuur, maar er is wel een urnenveld. Van de tendens dat er meer crematies komen, wordt weinig gemerkt.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: in principe is de begraafplaats voor de bewoners van het dorp, dan wel als ze elders wonen en lid van de plaatselijke kerk zijn. Er worden uitzonderingen gemaakt.

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Sebaldeburen

Eigenaar: Nederlands Hervormde Kerk, Sebaldeburen.

Aantal begrafenissen per jaar: plusminus 5.

Capaciteit begraafplaats: Er is ruimte, maar de ruimte is wel beperkt tot de ruimte rond de kerk.

Beperkingen t.a.v. recht om begraven te worden: geen strikte bepalingen t.a.v. wie er begraven kan worden.

Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Zuidhorn

Eigenaar: Protestantse Kerken Nederland, gemeente Zuidhorn.

Er zijn nog een aantal graven rond de kerk. In principe zou er nog begraven kunnen worden, maar in de praktijk gebeurt dat niet.

Hieronder staan de kerkhoven die eigendom en in beheer zijn bij de Stichting Oude Groninger kerken. Zij hebben meegedeeld dat op twee kerkhoven nog begraven wordt. Dat zijn de kerkhoven naast de kerkjes van Grootegast (Rondweg 21) en Noordwijk (Westerweg 2). Op het kerkhof van Noordwijk is nog zeer beperkt ruimte beschikbaar. Op het kerkhof van Grootegast geven zij momenteel geen nieuwe graven uit. De reden hiervan is dat de grafadministratie die de voormalige eigenaar van de kerk en het kerkhof heeft overgedragen zeer summier en gebrekkig is. Hierdoor is niet duidelijk op welke plekken er reeds begraven is in het verleden. Zo lang zij dit niet inzichtelijk hebben, geven ze geen nieuwe graven uit. Wanneer zij dit wel inzichtelijk hebben, zullen zij op de plekken waar nog niet begraven is nieuwe graven uitgeven. Ook de begraafplaats en het kerkje in Oostum zijn van de Stichting Oude Groninger kerken.

Op de kerkhoven bij de kerkjes die hieronder vermeld staan, wordt niet meer begraven:

- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Feerwerd
- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Fransum
- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Garnwerd

- 🕒 Kerkhof Protestantse Gemeente Grijpskerk
- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Niehove
- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Niezijl
- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Tolbert
- 🕒 Kerkhof Nederlands Hervormde kerk Visvliet

Joodse Begraafplaats, Diepswal Leek

Eigenaar: Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap in Amsterdam.

De begraafplaats wordt door de gemeente Westerkwartier onderhouden.

Joodse Begraafplaats Grijpskerk

Eigenaar: Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap in Amsterdam.

In 1881 werd een deel van de Algemene begraafplaats in Grijpskerk ter beschikking gesteld voor joodse begraafplaatsen. Het joodse gedeelte van de begraafplaats wordt onderhouden door de gemeente Westerkwartier.

Bijlage 2. Vrijkomende graven op begraafplaatsen

Voor de volgende gemeentelijke begraafplaatsen geldt dat er jaarlijks nieuwe graven vrij kunnen komen, indien deze niet verlengd worden in combinatie met actief ruimingsbeleid:

Gebeurt nu al, omdat de voormalige gemeente Leek dit al deed:

- 🕒 Midwolde
- 🕒 Oostwold
- 🕒 Zevenhuizen

Vanaf 2023, voormalige gemeente Marum:

- 🕒 De Wilp
- 🕒 Jonkersvaart
- 🕒 Marum

Vanaf 2040, voormalige gemeente Grootegast:

- 🕒 Grootegast (nieuw)
- 🕒 Oldekerk
- 🕒 Niekerk

Vanaf 2022/2023, voormalige gemeente Zuidhorn:

- 🕒 Aduard
- 🕒 Den Ham
- 🕒 Den Horn (Dorpsstraat)
- 🕒 Grijpskerk
- 🕒 Kommerzijl
- 🕒 Niehove
- 🕒 Niezijl
- 🕒 Noordhorn
- 🕒 Oldehove
- 🕒 Saaksum
- 🕒 Visvliet
- 🕒 Zuidhorn (Klinckemalaan)

Vanaf 2022/2023 voormalige gemeente Winsum:

- 🕒 Ezinge
- 🕒 Feerwerd
- 🕒 Garnwerd

Bijlage 3. Overzicht begraafcapaciteit gemeentelijke begraafplaatsen, 2020

Per begraafplaats heeft in april 2020 een globale inventarisatie plaatsgevonden van het aantal beschikbare graven en asbestemmingsmogelijkheden, waarbij dit ook is afgezet tegen het aantal begrafenissen en asbestemmingen per jaar.

	Begraafplaats	Begraaf-capaciteit	Urnen-graven	Urnen-nissen	Verstrooi-veld	Zuil voor gedenk-plaats
1	Marum gemeentelijk	Voldoende	Voldoende	Voldoende	Aanwezig	Nee
2	Marum (voormalige kerkelijke begraafplaats)	Geen	Nee	Nee	Nee	Nee
3	De Wilp	Voldoende	Voldoende	Voldoende	Aanwezig	Nee
4	Jonkersvaart	Voldoende	Nee	Voldoende	Aanwezig	Nee
5	Groote gast oud	Alleen bijzettingen	Nee	Nee	Nee	Nee
6	Groote gast nieuw	Voldoende	Voldoende	Beperkt	Aanwezig	Nee
7	Oldekerk Niekerk	Voldoende	Voldoende	Beperkt	Aanwezig	Nee
8	Midwolde	Kritisch	Voldoende	Voldoende	Nee	Nee
9	Zevenhuizen	Voldoende	Beperkt	Voldoende	Aanwezig	Nee
10	Oostwold	Ruim voldoende	Voldoende	Voldoende	Aanwezig	Nee
11	Den Horn	Ruim voldoende	Voldoende	Nee	Nee	Nee
12	Lagemeeden Den Horn	Alleen bijzettingen	Nee	Nee	Nee	Nee
13	Aduard	Ruim voldoende	Voldoende	Beperkt	Aanwezig	Aanwezig
14	Den Ham	Voldoende	Nee	Nee	Nee	Nee
15	Saaksum	Voldoende	Nee	Nee	Nee	Nee
16	Oldehove	Ruim voldoende	Nee	Nee	Aanwezig	Aanwezig
17	Niehove	Voldoende	Nee	Nee	Nee	Nee
18	Kommerzijl nieuw	Ruim voldoende	Voldoende	Nee	Aanwezig	Aanwezig
19	Grijpskerk	Beperkt	Voldoende	Nee	Aanwezig	Aanwezig
20	Visvliet	Voldoende	Nee	Nee	Aanwezig	Nee
21	Niezijl	Ruim voldoende	Nee	Aanwezig	Aanwezig	Nee
22	Noordhorn	Voldoende	Voldoende	Nee	Aanwezig	Nee
23	Zuidhorn Jellemaweg	Alleen bijzettingen	Nee	Nee	Nee	Nee

	Begraafplaats	Begraaf- capaciteit	Urnen- graven	Urnen- nissen	Verstrooi- veld	Zuil voor gedenk- plaats
24	Zuidhorn Klinckemalaan	Beperkt	Voldoende	Nee	Aanwezig	Aanwezig
25	Ezinge	Voldoende	Nee	Nee	Nee	Nee
26	Garnwerd	Ruim voldoende	Nee	Nee	Nee	Nee
27	Feerwerd	Beperkt	Nee	Nee	Nee	Nee

Bijlage 4. Vergelijking begraafkosten 2020 met omliggende gemeenten en crematiekosten

Om een vergelijking te kunnen maken tussen de begraaf tarieven in het Westerkwartier en begraaf-en crematiekosten elders, zijn hieronder de begraaf tarieven van een aantal omliggende gemeenten opgenomen, en ook de crematiekosten van crematoria in de regio. Het gaat om tarieven in 2020.

De vergelijking betreft het pakket van de kosten voor begraven (en bijkomende kosten voor het gebruik van een graf lift), het grafrecht (inclusief algemeen onderhoud) en de vergunning voor een grafbedekking (indien deze niet kosteloos is). Vergelijkingen zijn uitgevoerd voor termijnen van 20 en 30 jaar.

Begraafkosten

Bij een grafrecht voor 20 jaar

	Begraaftarief	Grafrecht 20 jr	Gebruik lift	Vergunning grafmonument	Totaal
Northeast-Fryslan	€ 800	€ 1.465	-	-	€ 2.265
Smallingerland	€ 389	€ 1.800	-	€ 75	€ 2.264
Westerkwartier	€ 800	€ 1.800	-	-	€ 2.600

Bij een grafrecht voor 30 jaar

	Begraaftarief	Grafrecht 30 jr	Gebruik lift	Vergunning grafmonument	Totaal
Groningen	€ 870	€ 3.283*	-	€ 142	€ 4.295
Hogeland	€ 684	€ 2.087	€ 80	€ 185	€ 3.036
Northeast-Fryslan	€ 800	€ 2.294	-	-	€ 3.094
Westerkwartier	€ 800	€ 2.700	-	-	€ 3.500

*vrij veld Selwerderhof, exclusief grafonderhoud)

Crematiekosten

Crematorium Waldhof Opeinde (Monuta)	
Stille crematie (zonder faciliteiten) tot 16 uur:	€ 725
Stille crematie (zonder faciliteiten) na 16 uur:	€ 880
Crematorium Ommeland Groningen (bij Hoogkerk)	
Crematie zonder gebruik faciliteiten, zonder familie:	€ 899
Crematie zonder gebruik faciliteiten, met familie:	€ 999
Crematorium Groningen (Yarden)	
Zonder gebruik van faciliteiten en aanwezigheid van familie:	€ 908

Bijlage 5. Beleidsregels natuurbegraafplaats

Beleidsregels natuurbegraafplaats

De gemeente Westerkwartier kent momenteel nog geen natuurbegraafplaats. Mede op grond van een motie van de raad staat het college positief tegenover het realiseren van een natuurbegraafplaats in particulier initiatief in de gemeente. Omdat het om een voorziening gaat die voor de toekomst geborgd moet worden, wordt het noodzakelijk gevonden dat de gemeente een aantal voorwaarden stelt aan een particuliere natuurbegraafplaats en dat er duidelijkheid moet zijn over een aantal aspecten.

Na besluitvorming door de raad over het Begraafplaatsenbeleid 2022 t/m 2026, zal het college beleidsregels vaststellen waarin staat welke eisen gesteld worden aan een natuurbegraafplaats. Een aanvraag voor een natuurbegraafplaats zal dan mede beoordeeld worden aan de hand van deze beleidsregels. Hieronder staan in concept de eisen die in de beleidsregels worden opgenomen. De eisen zijn voor een deel gebaseerd op de gedragscode die de branchevereniging van natuurbegraafplaatsen Brana hanteert.

Concept Minimale eisen aanvraag natuurbegraafplaats

Inhoudelijke eisen:

- De aanvrager dient eigenaar van de grond te zijn, welk niet is belast met een zakelijk recht, om ononderbroken gebruik mogelijk te maken.
- De aanvrager dient een exploitatieplan/bedrijfsplan van de natuurbegraafplaats te overleggen waaruit onder meer naar voren komt:
 - o Hoe vaak er naar verwachting begraven gaat worden en welke verwachting dit geeft over de termijn waarop de begraafplaats vol kan geraken.
 - o Hoe zorg wordt gedragen voor een correct en respectvol verloop van begrafenissen en respectvolle bejegening van het publiek.
 - o Hoe gegarandeerd wordt dat medewerkers voldoende zijn toegerust om hun werkzaamheden servicegericht, verantwoord en correct te verrichten.
 - o Hoe kosten van begraven en beheer worden geraamd, ook in relatie tot inkomsten van begraven.
 - o Hoe de natuurbegraafplaats toegankelijk is voor publiek, in een gebied met de planologische hoofdbestemming natuur en de toegevoegde functie van natuurbegraven.
 - o Hoe het natuurbeheer plaatsvindt, op een wijze die tegemoet komt aan de behoud van natuur en de toegevoegde functie van natuurbegraven.
 - o Hoe geborgd én gecommuniceerd wordt:
 - a) Dat er grafrust voor onbepaalde tijd heerst i.c. dat graven niet worden geruimd en hoe de grafrust voor onbepaalde tijd wordt geborgd;
 - b) Dat grafmarkeringen alleen van organische en andere natuurlijke inheemse materialen zijn, die van nature op de betreffende natuurbegraafplaats voorkomen, en hoe de toestemming tot het plaatsen van een grafmarkering plaatsvindt;
 - c) Dat er geen bovengrondse as verstrooiing mag plaatsvinden;
 - d) Welke milieueisen er worden gesteld aan verzorging van overledenen en gebruik van middelen en materialen, zoals kleding en kisten; ter voorkoming van gebruik van materialen en middelen die milieuverstoring –verontreiniging en –

- belasting tot gevolg kunnen hebben;
 - e) Wie de eigenaar en de beheerder of gebruiker is;
 - f) Hoe de registratie van de verleende grafrechten en de graven is geborgd;
 - g) Wat de rechten en plichten zijn van de eigenaar/beheerder en van de rechthebbende van het grafrecht en hoe deze kenbaar worden gemaakt;
 - h) Hoe de locatie van verleende grafrechten verantwoord en begrijpelijk kenbaar wordt gemaakt aan belanghebbenden;
 - i) Hoe de duurzame en maatschappelijk verantwoorde exploitatie en beheer van het gebied als natuurgebied en natuurbegraafplaats tot in lengte van dagen is geborgd;
 - j) Wat de kosten, gedragsregels en leveringsvoorwaarden zijn voor het gebruik van het grafrecht.
- De aanvrager dient een inrichtingsplan van de natuurbegraafplaats te overleggen, waaruit onder meer blijkt wat de beoogde grafdichtheid is (qua grafdichtheid gaat de gemeente indicatief uit van 100 graven per hectare, wat veel lager is dan de 750 tot 1500 graven per hectare op een reguliere begraafplaats). Ook dient uit het inrichtingsplan te blijken hoe parkeervoorziening, rolstoeltoegankelijkheid en overige voorzieningen (bijv. toilet) worden ingevuld, een en ander onderbouwd met onder meer verwachte aantallen bezoekers.
 - De aanvrager handelt conform de Wet op de Lijkbezorging.

Technische eisen:

- Elk graf heeft een minimum bruto oppervlak van circa 8 m².
- Er mogen geen milieu hygiënische belemmeringen zijn.
- Er mogen geen kabels, leidingen en andere nutsvoorzieningen ondergronds in het perceel zijn gelegen op het gedeelte waar begraven wordt.
- De graven bevinden zich ten minste dertig centimeter boven het niveau van de gemiddelde hoogste grondwaterstand.

Eisen ruimtelijke ordening:

- De aanvraag wordt getoetst aan het ruimtelijk ordeningsbeleid.
- Het perceel ligt niet in een gebied waarbij het aannemelijk is dat een wijziging van de huidige bestemming of gebruik zal optreden.
- De aard, het feitelijk gebruik of de bestemming van het perceel verzet zich niet tegen de aanwijzing als natuurbegraafplaats.
- De afstand van de graven tot de openbare weg of erfgrans met derden dient minimaal 30 meter te bedragen.
- De graven dienen op minimaal 50 meter afstand van een woning te worden aangelegd.
- Het gebruik als begraafplaats mag geen afbreuk doen aan cultuurhistorische, landschappelijke of natuurlijke waarden.
- Er dient voldoende ruimte op eigen terrein te zijn voor de rouwauto en gevolg.
- Er dient voldoende parkeergelegenheid aanwezig te zijn voor bezoekers van de natuurbegraafplaats.

Bijlage 6. Inventarisatie gemeentelijke begraafplaatsen

Deze inventarisatie is gelet op de omvang van het stuk hier niet opgenomen, maar als separaat stuk bijgevoegd.

In de Inventarisatie gemeentelijke begraafplaatsen Westerkwartier, versie maart 2021, is specifieke informatie over de 27 gemeentelijke begraafplaatsen opgenomen.